

Křiž – znamjo nadźije a wuchowanja

Kaž je Mójzes hada w pusćinje powyšił, tak dyrbi Syn čłowjeka powyšeny być, zo bychu wšitcy, kiž do njeho wěrja, wěčne žiwjenje měli.

Jan 3,14–15

Barbojty kołk w pasu móže žiwjenje wuchować. Štóz je w brutalnej diktaturje žiwy, teho swoboda abo žiwjenje stej w jeho domiznje spěšnje wohroženej ručež knježerstwo kritizuje. Hdyž so takjemu čłowjekej, kiž dyrbi so wo swoje žiwjenje bojeć, na někajke wašnje poradzi wizum za wěsty kraj dóstać, so jemu z tym žiwjenje wuchowa. Druzy, kotřiž njemóža sej wizum wobstarać, su spěšnje wěštej smjerći wustajeni. Znajemy tole derje ze stawiznow Němskeje.

Podobna rozprawa přeživjenja ze Stareho zakonja słuša k spočatkej pasionskeho časa. W štwórtej knize Mójzesa so rozprawja, zo so israelski lud na svojim léta trajacym pućowanju po pusćinje přeco zaso wot Boha wotcuzbnjowaše a so jeho wotrjekowaše (4. kniha Mójzesa 21,4–9). Tole skónčnje k temu dowjedže, zo wulka hadžaca čwěla wšěch wohrožowaše. Kóždy bě smjertnje wohroženy. Přetož: Kohož had kusny, tón dyrbješe wumřěć.

Hladajo na žalósćenje ludži dósta Mójzes wot Boha nadawk, widžomny srědk přečiwo smjerći pokazać. Na wysokej runej žerdži přičini Mójzes z mjedže zhotowjeného hada. Jeli had někoho kusnje a tutón hnydom na mjedžaneho hada pohladnje, je wumóženy a smjerc jeho přelutuje. To pak tež rěka: Kóždy, kiž so předaloko wot tuteho škitneho znamjenja Boha zdaluje, a kóždy, kiž so ze svojim pohladnjenjom, ze swojej próstwu

wo wuchowanje tutemu znamjenju njepřiwobroći, je sam wina, hdyž wumřje. Jeničce aktiwny, kruty počah k Božemu znamjenju wuchowa žiwjenje.

Jezus sam počahuje so na tutu rozprazu ze Stareho zakonja, jako so jeho jedyn z jeho naslědnikow, Nikodemus, za wěčnym žiwjenjom praša. W tutej rozmołwje rysuje Jezus realitu žiwjenja na našej zemi cyłe strózbje. Smjerc a zachodnosć posta-

jetej žiwjenje čłowjeka. Bjez wuwzaća dyrbi kóždy tutón puć hić, hačrunjež bě Bóh wšón swět tola derje stworil.

Inspiracija zleho, bjezbóžnosć a skónčnje tež smjerc su sylniše hač čłowjeski zwisk k Stworicelej. Jezus je sej wěsty, zo by Bóh měł wšu přičinu, so wot swěta a čłowjeka wotwobroćić. Móžemy sej scyła předstajić, kajki by swět był, w kotrymž je čłowjek jenož sebi samemu přewostajeny? Namóc a mordarstwo byštej so šeritoj, hdžež so swědomje čłowjeka hižo na Boha njewjaza.

Njezaslužena a bjez přičiny pak je Boža lubosć, kotruž wopokaza swojemu lubowanemu stworjenju, čłowjekej. Byrnjež tón dobre kaznje Boha přeco zaso prestupił a wopušćil, wobdawa Bóh jeho wostajnje ze swojej lubosću.

Dopominajmy so na rozmołwu, w kotrejž wužiwaše Jezus přikład woného znamjenja w pusćinje, kotrež žiwjenje wuchowa, hdžež smjerc hrozy. Israelića njeběchu awtomatise wšitcy wot teho wokomika, na kotrymž bě Mójzes škitne znamjo postajił, před wěštej smjerću wuchowani. Wuchowani běchu jenož či, kotřiž w bliskosći wostachu a kruty zwisk k tutemu Božemu znamjenju dđeržachu.

Naša wěra nas woła, zo hladamy na křiž Jezusa. Smy powofani, na Chrystusowu lubosć wotmołwjeć z našej lubosću. Hdyž wostanu w bliskosći Jezusoweho křiža, potom změní tole moje žiwjenje. Kak smy žiwi a kak jednamy, to ma wo swětle Jezusoweje lubosće swědčić. Křiž, kotryž je nam znamjo nadźije a wuchowanja, njech wostanje nam při tym stajnje před wočomaj. **Krystof Rummel**

Mólba na pľachće z barokoweho wołtarja Hodźijskeje cyrkwe z lěta 1714

Foto: Hodźijska wosada/Marleen Schindler

Bože žohnowane stworjenja

Lube džěci, Bóh stwori njebo a zemju, to je nam wšitkim znate. Ale wón činješe hišće wjele wjace. Na spočatku bě zemja hišće pusta a prózdna. Bě tam jara wostudle. Tola tak njemělo wostać. Tak stwori Bóh hišće swětlo, nóc, wodu a rostliny. A hdyž po tym na swoju stwórbu hladaše, tak jemu napadny, to falowaše hišće dalše žiwjenje. Wšako tam hišće ničo njebě, štož so hibaše a zwuk wot so dawaše.

Młodzata na pastwje
Rys. Maria Wirtheč

Tuž stwori Bóh ryby w morju, ptački w powětrje a zwěrjata na kraju. Stwori lawy, wowcy, girafy, wósliki a hišće wjele wjace. A naposledk stwori čłowjeka, kiž dósta wažny nadawk wot Boha: Wón dyrbi Božu stwórbu hladać a so wo nju starać.

W bibliji steji, zo maja ludžo nad zwěrjaty nježić. To pak njerěka, zo mamy zwěrjata zwužitkować a potłóčować. Skerje zo dyrbymy z nimi zamołwiće wobchadžeć a na nje kedźbować. Tak kaž wobchadžamy ze swojimi přečelemi abo swójbnymi. Přetož wšitke žiwochi na zemi a w njebesach su Bože žohnowane stworjenja.

Džensa sym wam hódančko wo džěčoch zwěrjatow sobu přinješa, kotraž trjebaja

hišće wosebity škit. Wone přinđu pak w hnězdach, hródžach, chlěwach, prózdničach abo podzemskich schowach na swět. Po tym zo su swětlo swěta wuhladali, trjebaja zwjetša hišće wjele pomocy, doniž njemóža samostatnje swět wuslědźić.

Wěsće wy, kak džěci našich domjacych skoćatow rěkaja? Sym pječ wšelakich zwěrjatow w hódančku schowała. Wobraz dawa wam pokiwy, kotre so pytaja. Wjele wjesela při hódanju přeje waša

Maria Wirtheč

j	p	t	a	m	u	t	ě	r	o
a	r	ě	b	l	ć	i	p	k	a
p	o	h	ž	r	ě	b	j	o	h
ć	s	a	r	K	p	s	e	t	o
k	a	ž	a	h	k	i	ć	t	s
I	t	k	b	j	a	h	i	b	ě
ě	k	ć	u	h	ć	k	a	o	k
p	o	k	i	ž	e	b	l	j	o
k	j	e	s	t	l	h	o	n	r
j	e	h	n	j	o	p	r	i	a

Pokiwy

Serbske blido w Choćebuzu

Wšitycy zajimcy su přeprošeni na 105. serbske blido do Serbskego muzeja w Choćebuzu, kiž wotměje so srjedu, 3. měrca, w 17 hodź. na temu „Serbstwo, quo vadis?“ Jako hosćo porěča Indrid Hustowa, Stefanie Krawcojc, Justyna Michniuk a Ines Neumanojc.

Přednošk w Złym Komorowje

Šula za delnjoserbsku rěč a kulturu přepróšuje štwórtk, 27. měrca, w 17 hodź. na přednošk do něhdyšeje Serbskeje cyrkwy w Złym Komorowje. Trudla Malinkowa předstaji wupućowanje delnjolužiskich Serbow do zamórskich krajow. Přednošk je w němskej rěči.

Prezentacija w Bukecach

Na iniciatiwu Bukečanskeje Bjesady móža sej čitarjo nětko tež knihi ze serbskej tematiku w Bukečanskej bibliotece wupožičić. Knihi za 400 eurow je gmejna wot pawšale kraja Sakskeje za dwurěčne komuny zapłaćila. Bjesada chce knihi nětko tež zjawnosći předstajić a přepróšuje tehodla štwórtk, 13. měrca, we 18 hodź. na prezentaciju nowych knihow do rumnosće

Kulturu spěchowaceho towarstwa na Karla Marxowej dróže 16 w Bukecach. Tam čita Měrana Cušcyna ze swojeje zběrki basnjow „innen bröckelt die unerhörte Schicht“, kiž tematizuje mjez druhim tež Čornobóh a krajinu dokołowokoło.

Mato Krygař

Sobudžětačerka Bukečanskeje biblioteki Martina Schröderowa (nalěwo) a zastupjerka Bukečanskeje Bjesady Hanaróža Šafratowa, kotraž je knihi wupytala a wobstarala, při zarumowanju knihow w bibliotece

Foto: Mato Krygař

Přednošk w Budyšinje

Maćica Serbska přepróšuje na přednošk wutoru, 18. měrca, w 19 hodź. na Michał-

sku faru. Referentka Marleen Schindler ze Serbskeho instituta porěči wo česćenju kreje a ranow w Ochranowskej pobožnosći. Přednošk předstaji dopóznaća msterskeho džěla, w kotrymž so wosebity słowoskład Ochranowskich tekstow přepróšuje. Přirunujo serbske a němske kěrlušy wuswětli so, na kotre wašnje nabožna rěč tehdy začuća a předstawy wo wěrje formowaše. Přednošk je w němskej rěči, zastup je darmotny.

Hainewalde 2025

Serbske ewangelske towarstwo přepróšuje lětsa wot 25. do 27. apryla na serbski ewangelski kónc tydženja do Hainewalde w Žitawskich horinach. Tema lětušich dnjow rěka: „Sony“. Přizjewjenja su hač do 9. měrca móžne w serbskej superintendenturje w Hodźiju (mejla: serbska-superintendentura@web.de).

Kónc tydženja plaći 60 eurow za dorosćenych a 25 eurow za džěci wot třoch do sydmonaće lět. Prošu přepokazajće pjenjez hač do 9. měrca na konto Serbskeho ewangelskeho towarstwa:

IBAN DE03 8555 0000 1000 0831 67,
BIC: SOLADES1BAT,
Wokrjesna nalutowarnja Budyšin,
pod heslom „Hainewalde 2025“.

Na zhromadny kónc tydženja wjeseli so **přihotowanski wuběr**

Hač je škleńca hižo poł prózdna?

Nowy zběrnik eseju reflektuje narodne položenje Serbow

Kónc zańdženeho lěta wuńdže w serbskim nakładnistwje zběrnik eseju, w kotrymž přemysluje 19 awtorow a awtorow z třoch generacijow (a woběju konfesijow) wo aktualnym stawje a wo přichodže serbskeho ludu: „Serbstwo, quo vadis?“, štož rěka „dokal džeš?“. Wudawaćelka Marka Maćijowa zezběra za knihu lute kritisko-produktiwne widy ze wšelakich stejišćow, a to w hornjo- kaž w delnjoserbsčinje a w tematisce zmyslapoňnym porjedže. Kóždy wobdźělnik wuda-

ca pyta swojku wotmołwu na wony „dokal“, podšmórnje wosobinski angažement přećiwu dalšej asimilaciji serbskeje rěče, kultury a identity k němskej wjetšinje.

Někotre přinoški zaběraja so direktnje z wuslědkami a wuhladami lětstotki trajaceho narodneho wuwica. Tole plaći na přikład za Trudlu Malinkowu, kotraž džensnišu situaciju w Texasu z wobstejnoscemi we Łužicy přirunuje a při tym „nowe šansy“ spóznaje. Wučerka Sylwija Šěnowa hódnoći nazornje prócu dwurěčnych šulow wo daledaće (hornjo)serbsčiny stajnje přichodnym lětnikam. A subjektiwne nazhonjenja hraja we wjacorych nastawkach hłownu rólu. Tak rozložuje Cordula Ratajczakowa swój žiwjenski přechod ze zapada do Budyšina a swój rěčny puć k serbsčinje, za kotryž móžeše swojeju synow jenož zdžela přeswědčić. Student Pětr Džisławk rozprawja, kak so za žiwu serbsčinu we wuměnjnjach wulkoměsta Lipska zasa-

džuje. A Werner Měškank wopisuje wobšěrnje bolostnu epizodu ze swojeje zažneje biografije, kak a čehodla jemu džěłowe městno pola Radija DDR / sćelak Choćebuz wupowědźichu. Wědomostno-kulturne wuchadzišćo wužiwataj Robert Lorenc a Theresa Jacobsowa: Wón interpretuje jako „triangl“ tři wěrne podawki, kotraž jeho tučasnu zwjazanosć z Hornjej Łužicu ilustruja; wona zaso poskića čitarkej dohlad do swójeho džěła jako ludowědna sledźer-

ka, při čimž storič we wšědnym dnju na konkretnu literarnu abo wumělsku rezonancu. Poměr k delnjoserbsčinje jako „duchnej domowni“ předstaja rodžena Pólka Justyna Michniuk, kotraž džensa w stolicy Delnjeje Łužicy bydli a džěła. Redaktorka Ines Neumanojc přinošuje wěcowny nastawk wo sudniskich jednanjach, w kotrychž chcedža so delnjolužiske wsy z oficielneho serbskeho sydłenskeho ruma šmórnyć dać. Temu napřećo wujasnjujetej Stefanie Krawcojc a Ingrid Hustetowa, kak swoju dwójnu respektiwne mnohotnu identitu w serbskim a němskim wobswěće zmužiće zakitujetej. Fararka Jadwiga Malinkowa ze Slepoho wěnuje so w geografiskej perspektiwje jara dokładnje chutnym narodnym předpokładam w mjeztym skoro „cuzej“ srjedźnej Łužicy a přiwoła k temu znatych spisowacelow ze zašłosće a přítomnosće. Superintendent n. w. Jan Malink předstaja eksaktnje „bajowe hibanje“,

štož woznamjenja swět wonych serbskich bajkowych a mytiskich bytosćow, kotraž we Łužicomaj hižo něhdže sto lět krajinu a sydlišća wobohaćeja – tež hdyž mjeztym druhdy jako serbska folklor a swój počah k realice pomału pozhubjeja. Benediktej Dyrlichej zaso je maćerna rěč wot džěcatstwa sem pomhała, sej powšitkowny „lóst na poeziji“ zdobyć a so sam z njej identifikować. Róža Domašcyna naliča rozšěrjene klišej wo Serbach, kaž wona ju při basniskich čitanjach husćišo myla. Julian Nyča rysuje spodziwnu paralelu mjez reaturěrowanjom rěkow (kaž njedawno Čornicy) a modernej rewitalizaciju mještinowych rěčow, wosebje w Europje. Lubina Malinkowa chwali w fiktivnym interviewje zaslužby jednotliwych němskich zajimcow za serbsku rěč, kulturu a nahladnosć. A najmlódša awtorka zběrnika, 22lětna studentka Jadwiga Bujnowska, wotwažuje za sebje kategoriju domizna, kotraž móže při jeje narodnje měšanym swójbnyjm pochadže samo zwonka Łužicy ležeć.

Francoske słowo „Essai“ měni powšitkownje zrozumiwe pojednanje abo přepytowanje znateje woprawdžitosće. W tutym směnje su wšitcy awtorojo tuteho naročneho projekta swoje najlěpše dali. A recesent rady wobkrući, zo su woni wšitcy na zakładze realizma wostali. Nichtó tež njezamjetuje, zo ma so serbska kolonija za wšě pady na měsacaku abo na Marsu založić. Mamy porno temu činić z rozumnym, přiměrjenym zadžerženjom džensnišeje serbskeje inteligency, kotraž tutu originelnu publikaciju w poľnej zamołwitosći čitarjam poskića.

Dietrich Šolta

Serbstwo, quo vadis? Eseje, wudała Marka Maćijowa, Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2024, 264 stron, 19,90 eurow

Dwěle

Sněžniki su z městnami šeriznu posypali, jako poda so Pětr do sewjera Němskeje. Wot Kiela chce na přewoznej łódži do Osłowa jěć. Tam bydli přećel, kiž woswjeći 28. februara swoje štyrcete narodniny. Poprawom by měł hakle 29tého narodniny. Mały rózka pak ma lětsa jenož 28 dnjow. Tuž swjeći hižo džeń přjedy. Dowolowy čas nětko runjewon njeje. Přećel pak je mēnjnja, zo ma norwěgska zyma wosebity powabk. Hdyž maš zbožo, wuhladaš na njebju sewjerne swětliny a krajina je zwjetša bajkojće běta.

Žołmy praskaja na přibrjóh, jako Pětr na łódž stupi. Nadžijomnje čumpanje na

zmohach tak zle njebudže. Pětrej su łódže na howrjacym morju zatrach. Hižo jako džěćo měješe špatne nazhonjenja z nimi a je sej tehodla wotpowědne tity wobstarał. Hodžinu pozdžišo sedža pasažerojo bjesadujo w hosćencu, skazaja sej bjezstarostnje wobjed a napoje. Jenož Pětr ma někajke swojorazne začuće w žołdku. Wopuši hosćenc. Wonka při wobložanju někotre razy hłuboko zadychuje. Hara wrjeskacych žołmow je njesmilna a mjezwóči šćipaja wětříkec hólcy. Hobska přewozna łódž pak njeda so wot nich do wuskosćow čěrić. Pětr hlada do žołmjennja a čim dlěje hlada, čim jasnišo spóznaje formy sćinow. Po chwilce wupadaja kaž kontury wosoby.

Do mysli přińdže Pětrej bibliska stawiz-

na wo Jezusu, kiž po morju kroči. Poprawom njemóžne, móhtrjec fantastiske. Snano je měł pod wodu někajki móst abo čěńku lodžanu škrtu? Abo bě to fata morgana? Dwělowali su na tym hižo druzy, tež wučomnicy Jezusa, kiž jeho na wodže jako šerjenje widžachu a ze strachom kričachu. A pozdžišo ludžo, kotřiž podawkej nje-wěrjachu.

Swětłeška žołmow přesakaju na wjerški nowych žołmow. Pětr so do slóńčneho wobrazu zanuri. Žołmjennje zda so jemu nětko měrnije być. W ruce džerži titu. Přeco hišće kruće. Naraz sej wuwědomi, zo ju scyła njetrjeba. Na špatne začuće je prosće zabył. **Měrana Cušcyna** (počah k tekstej pola Mateja 14,22–33, w Kemšacej knize str. 114)

Bjez Jezusoweje pomocy njepóndže

Hłowna zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka so w Hodźiju zešla

Sobotu, 8. februara, wotmě so na kantoraće w Hodźiju hłowna zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka. Na nju bě 22 člonow a hosći z džesać tradicionelnych němsko-serbskich wosadow Hornjeje Łužicy přichwatało. Poprawom by sej struktura reforma w sakskej krajnej cyrkwi ze swojimi wšelakimi wosadnymi formami wot lěta 2021 hinaše ličenje wosadow žadała, ale njech su tu stare wosady naličene: Zastupjene běchu z Budyšina Michałska a Pětrska wosada, Bukecy, Hodźij, Huska, Łaz, Łupoj, Njeswačidło, Poršicy, Rakecy.

Serbski superintendent Krystof Rummel skedźbni w nutrnosci na wichorojte časy, kotrež cyrkej znova přežiwi. Jej dže so podobnje kaž wučomnikam wosrjedź wichora we lódzi na jězorje Genecaret. Skónčnje wubudźichu woni Jezusa, kiž pohrozy wětrej, a wětr přesta. Tež my měli Jezusej dowěrjeć. Bjez jeho pomocy njepóndže.

Rozprawa wo džělawosci

Po zwučenym wašnju předstaji knjeni Fischerowa wot kasoweje centrale hospodarski plan za lěto 2025 a hłowna zhromadźizna jón jednohłósne schwali. Sup. Rummel rozprawješe wo wosadnym džěle lěta 2024. W Budyšinje, Poršicach, Hodźiju a Rakecach wotmě so dohromady 21 serbskich kemšow. Dwurěčne kemše, nutrnosc, wosadne popołdnja, zetkanja Bjesadow a dalše aktiwity wosadne žiwjenje wudospólnichu. W aprylu wotmě so Serbski ewangelski kónc tydženja w Hainewalde a wopyta krajny biskop Tobias Bilz Serbow, w meji nahrawachu so z chórom Budyšin nowe kěrluše za Serbski rozhlós, w juniju dojdědžechmy sej na rjany Serbski ewangelski cyrkwinski džeń do Gołkojc w Delnjeje Łužicy, w awgusće zetkachmy so na ekumeniski dworowy swjedžen w Hrubjelčicach a w decembrje swjećachmy adventničku w Budyšinje.

Džak słuša Trudli Malinkowej za spušćomnu redakciju časopisa Pomhaj Bóh a Ludowemu nakładnistwu Domowina za zhromadne wudawanje „Wšědných hesłow“. W Serbskim rozhlósu wuhotowachu tři fararjo a jedna fararka njedželniše

Wuradźowanje Serbskeho wosadneho zwjazka 8. februara na kantoraće w Hodźiju

Foto: Diana Pašcyna

cyrkwinske wusyłanja. Třinaće lajkow pře-wza 77 króć Slowo k dnjej. Přemyslowachmy, kak bychmy nowych, mlódsich řečnikow zdobyć móhli. Bjez njesebičneje a angažowaneje pomocy mnohich wosadnych njeby so tajka šěroka džělawosc zdokonjeć hodžala.

Puće do přichoda

Za lěto 2025 je hižo wjele předewzaćow zapisane. Terminowe wothłósowanja su druhdy čezke. Knjeni Pašcyna wot Serbskeje superintendentury prošeše naležnje, ju při změnach sčasom z mejlku informować. Wšitke termíny su tež na internetnej stronje Serbskeho ewangelskeho towarstwa wozjewjene.

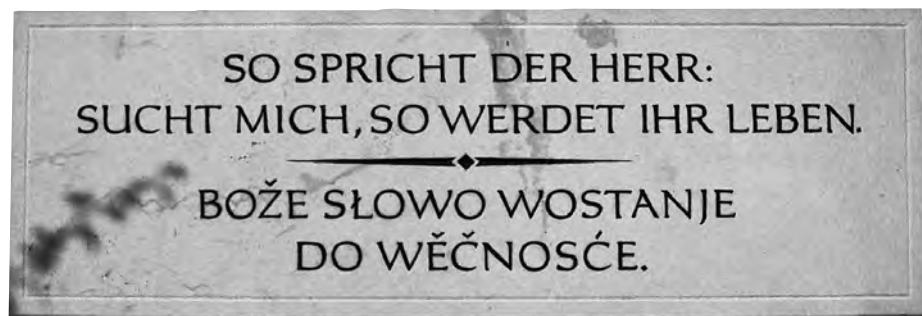
Serbski ewangelski cyrkwinski džeń budže lětsa 17. a 18. meje w Husce. Mato Krygař rozprawješe wo přihotach. Tuchwilu zwučuje džěćacy projektny chór pod nawodom Dannyja Schmidta za serbsku Božu službu. Sobotu popołdnju přednošuje dr. Robert Lorenc wo narodnej situaciji a Mukowej statistice za Hušćansku wosadu. Zarjadowanje budže w němskej řeči,

wšako je tež za tamnišich wosadnych wotmyslene. Njedzelu wuhotuje chór Serbskeho gymnazija po dopołdnišich swjedženskich kemšach a zhromadnym wobjedže koncert w cyrkwi.

Na kóncu wěnowaše so zhromadźizna hišće wšelakim dypkam. Trudla Malinkowa bě připowědžila, zo po 26 lětach ke kóncj lěta 2025 swoje redaktorstwo zložil. Na to bě so namakanska skupina Serbskeho wosadneho zwjazka a Serbskeho ewangelskeho towarstwa z nasłědnistwom zaběrała. Sup. Rummel móžeše nětko wozjewić, zo přewozmjje wot januarskeho čisla 2026 Katja Meyerowa redakciju Pomhaj Bóh. Angažowana 44lětna Serbowka pochadža ze Sćijec pola Budyšina a bydl w Münsteru. Prawidłownje je hižo za Pomhaj Bóh pisała.

Hłowna zhromadźizna přihłósowaše tež namjetej, kooptować Terezu Bejmakowu z Ratarjec pola Budyšina do předsydstwa Serbskeho wosadneho zwjazka. Dotal bě tam jedne městno njewobsadžene. Arnošt Zoba a Friedhard Krawc rozprawještaj wo projekće Biblija 2.0. Sćeni Mateja a Marka stej so za sluchanje přihotowalaj. Za njej přeještaj sej inicitatoraj derje přistupnu móžnosć na stronje Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Mato Krygař informowaše, zo je dalše nahrawanje nowych kěrlušow z chórom Budyšin předwizwane, termin pak njeje hišće jasny.

Za přichodne serbske ewangelske džělo su wobdžělnicy tójšto impulsow dóstali. Plódnje wuradźowanje Serbskeho wosadneho zwjazka zakóncil so ze zhromadnym Wótčenašom. **Marka Maćijowa**

Tafel z bibliskimaj hronomaj nad zachodom do Hodźijskeho kantoraća

Foto: archiw PB

Pawoł Wirth pjećawosomdžesat lět

Dnja 4. měrcu woswjeći mój najstarši bratr Pawoł swoje 85te narodniny. Jako wosadny farar skutkowaše hač do lěta 1976 w Klukšanskej wosadze. W lěće 1978 přesydlili so do Zapadneje Němskeje. Po wšelakich stacijach namaka swój domicil w městačku Zweibrückenje we Porynsko-Pfalcy, hdžež sej z mandželskej Moniku w lěće 1997 drjewjanu chěžku natwaristaj.

Zweibrücken leži daloko wot Budyšina. Z awtom je to napinaca jězba a z čahom je to tež dyrdomdej, wosebje dla mnohich zakomdženjow. Tuž so jenož zředka widimoj. W poslednich lětach sym přeco na něšto dnjow na wopyt do Zweibrückena jěl. Zhromadnje potom po wokolinje kolešujemoj, wopytamoj swójbu džowki w St. Ingberće abo sej někajke zajimawe cile wupytamoj. Rady myslu na Zwjazkowu zahrodarsku wustajeńcu w Mannheimje, na kotruž smy sej před lětomaj dojěli.

Mój bratr powěda rady wo swojim džěle jako kubtar młodžiny a jako wučer nabožiny. Projekty z młodostnymi je z wulkim angažementom a wjeselom organizował a přewjedł. Čotnikowanja z młodostnymi po francoskich rěkach běchu wužadanja, ale tež wulkotne dožiwjenja.

Na jeho nastork pučowaše w lěće 2000 wulka skupina swójbných a přečelow na norwěgske kupy Lofoten. Běše to rjane dožiwjenje, na kotrež hišće džensa rady

Jubilar Pawoł Wirth doma w Zweibrückenje

Foto: prywatne

spominamy. Hdyž přinđže do Łužicy, tak zetka so z něhdyšimi sobušlerjemi a dalšimi dobrými přečelemi. A tež potom zaso rady z nimi pučuje.

Zhromadne hudženje z přečelemi, ze swójbnymi kaž tež w orchestrje Křesćanskeje młodžinskeje wsy (Christliches Jugenddorf, CJD) w Homburgu je jemu tehurunja radostna zaběra a nadawk. Jako šuler bě w hudźbnej šuli w Budyšinje husle hrač nawuknył a sam sej nawučil hrače na trompeće. Při tym njeje jemu perfektnosć tak wažna, ale wjele bóle towaršliwa zhro-

madnosć hudžacych. Mnohim Serbam je Pawoł Wirth jako rěčnik Słowa k dnjej w Serbskim rozhłosu znaty. Tež za časopis Pomhaj Bóh husto nastawki pisa. Trudla Malinkowa wozjewi wo nim mjez druhim nastawki jako posledni serbski farar w Klukšu (hlej Pomhaj Bóh 5/2024).

Přejemy jubilaraj Bože žohnowanje za dalše lěta žiwjenja, spokojacu strowotu kaž tež wjele wjesofych a rjanych dožiwjenjow w kruhu swójby. Nadžijamy so, zo móžemy jeho hišće husto do Łužicy witać.

Měrćin Wirth

Spomnjenka na fararja Jana Palerja-Hušćanskeho

Před běrtnk lětstotkom, 12. oktobra 1999, zemřě Jan Paler, kotryž bě wjele lět jako farar w Husce skutkował. Sym sej w Pomhaj Bóh přečitał, što je tam wo nim napisane: www.setpb.de. Jeli tam pod „bibliografiju“ mjeno „Jan Paler“ zapodaš, dóstanješ rjad nastawkow wo nim. Wšelake Serbowki a wšelacy Serbja su so česćownje słowa jimali: Gerhard Wirth (mój nan), Gerat Lazar, Pawoł Albert, Siegfried Albert, Hanka

Chěžnikowa (moja kuzina), Kata Malinkowa, Pětr Malink, Trudla Malinkowa a njeznaty/a. Nimam lěpše słowa.

Z Janom Palerjom zetkachmoj so husćišo na serbskich konwentach a tam a sem tež w Cokowje pola wuja Korle Wirtha, nanoweho bratra, na swinorězanju abo kermušu. Wuj bě přečel Jana Palerja a přez lětdžesatki cyrkwinski předstejičer. Z wulkej radosću Jan Paler z nami wjesele swječeše. Běch rady z nim hromadže. Jeho přítomnosć sama bě wšěm dobrotu. Bě mi luby sobubratr a česćach sej jeho jara.

Row Jana Palerja na Hušćanskim pohrjebnišću namakach z pomocu wosadneje. Při samej muri w rózku nalěwo wot zachoda na kěrchow je schowany posledni wotpočink Palerjec mandželskeju Jana a Marty. Na narownym kamjenju njebě za mnje spózac, zo bě Jan Paler doholětny spomožnje skutkowacy serbski farar w Husce. Běch tehodla zrudny, jako při jeho rowje stejach. Rjenje hladany row pak tola moje mysle na miheho, dobročiweho, lubeho a ponižneho zastojnskeho bratra wjedžeše.

Serbowka Marta Palerjowa swojeho muža wo tójšto lět přežiwi. Měješe přijomne

wašnje. Bě we wosadze jara aktiwna a woblubowana. Na lětnych swójbných konwentach w Husce so wona tež wo to postara, zo tam rady přinđžechmy. Pola Palerjec knježeše dobry duch.

Je temu mjeztym 25 lět, zo je farar Jan Paler njeboh. A tola je w mojih myslach a w mojej wutrobje doma. Njeje džiwa, dokelž lubosć jeho z nami, kiž jeho znajachmy, přez smjerc dale zwjazaj. **Pawoł Wirth**

Row Palerjec mandželskeju w Husce

Foto: Trudla Malinkowa

Hušćanski farar Jan Paler w lěće 1954

Foto: archiw PB

Hajenje rěče a wěry w młodych swójbach we a zwonka Łužicy (4)

Maćijec swójbja z Hrubjelčic

Kóždy lěto po lěčnych prózdnicach wotměje so w Hrubjelčicach dworowy swjēdžen ze swójbny pućowanjom a z ekumeniskej nutrnošću. Loni mějach móžnosć tutón zaso raz wopytać. To bě krasne popołdno! Knježeše wjesoła zhromadnosć mjez wšitkimi generacijemi, mjez ewangeliskimi a katolskimi křesćanami. Hošćićelaj a hłownaj organizatoraj tutoho rjaneho wjerška w lěču staj Maćijec mandželskej Lydija a Robert. Ekumena je za jeju swójbju wažna, wšako je Lydija katolska Serbowka a Robert je ewangeliski Serb. Tuž zajimowaše mje, kajki wliw to na jeju swójbju ma a so jeju prašach:

Štó słuša k wašej swójbje?

Lydija: Mamoj štyri dźěci. Beno je štyri lět stary a chodźi do serbskeje pěstowarnje. Jan je wosom lět stary a Leńka dźesać lět, wobaj wopytataj Serbsku zakładnu šulu w Budyšinje. Naša Tereza je z jědnaće lětami najstarša a chodźi na Serbski gymnazij w Budyšinje.

Robert: Moja žona Lydija je 40 lět młoda a dźěla w Serbskim rozhlósu. A ja sym Robert, 44 lět stary, a dźěljam w firmje Miunske w Budestecach jako nakupowar. Předewzaće produkuje a wukuje z elektroniku za awta.

Hdže bydliće?

Robert: Bydlimy na rjanym třistranskim stotoku w Hrubjelčicach w pjatej generaciji.

Lydija: To je mój ródny dom. Mojej staršej tež tu bydliťaj.

Su Hrubjelčicy serbska wjeska?

Robert: We wsy bydla wjacori maćernorečni Serbja. Po tym zo smy w lěće 2016 sem přičahnyli, stej so tu hišće dalšej serbskej swójbje zasydlitaj. Dohromady je tu nětko nimale dźesać serbskich domjacnosćow. Začuwamy Hrubjelčicy tuž jako serbsku wjes.

Lydija: Naju dźěci maja serbske dźěci k hrajanju. To w mojim dźěcatstwie tak było njeje.

Robert: Přičah młodych serbskich swójbow je tež mjez Němcami něšto noweho zrodziło. Na přikład je so wjesny klub dwurěčny popisal. To njebě serbska iniciatiwa, ale wuchadžeše wot Němcow. Woni so tež na to dopomnja, zo běchu jich přjedownicy tohorunja Serbja. Někotři znaja hišće jednotliwe słowa, kotraž staj wowka abo dźěd wužiwoťaj.

Lydija: Mamy tež němske swójbje, hdžež byštej sej staršej praťaj, zo jeju dźěci serbsce nawuknu, snano přez kurs. Woni wobdźiwaja kmanosć dalšu rěč rěčeć a widza Serbow pozitiwnje.

Robert: Njespytamy serbsčinu nikomu nanuzować. Ludžo to přiwzaja a cyle př-

Maćijec swójbja w Hrubjelčicach: staršej Lydija (40) a Robert (44) a dźěci (wotlěwa) Leńka (10), Tereza (11), Jan (8) a Beno (4)
Foto: Jürgen Maćij

rodnje rosće zajim a zrozumjenje za Serbow. K jutram, hdyž tu konje za křižerjow steja, přińdže tež raz něchtó ze wsy pohladac. Za Hrubjelčanow słuša jutrowne jěchanje nětko hižo k tradiciji. Wo křižerjach, kotřiž maja konje w našej wjesce stej, praja: „To su naši křižerjo!“ Smy 16 do 20 křižerjow, katolscy a ewangelscy.

Kajka je wobchadna rěč doma?

Lydija: Serbsčina, smój wobaj maćernorečnej Serbaj.

Na kotre wašnje nawuknu dźěci serbsku rěč?

Robert: W přnim rjedže doma, pozdžišo tež w pěstowarni a šuli. Lydija a ja rěčimaj mjez sobu tež přeco serbsce.

Lydija: Dźěci su na spočatku jenož serbsce rěčeli. Mjez druhimi a třecimi narodnami je němčina potom k tomu přišla. Naš dźěd rěči němsce a tež w susodstwie a w pěstowarni su němske dźěci. Tam nawuknu naju dźěci potom němske słowa. Rěčny wliw wotwonka je jara wulki. Němčinu nawuknu woni cyle wot samo.

Štó abo što pomha wamaj při kubłanju w serbsčinje?

Lydija: Serbske knihy su nam wulka pomoc. Myslu na přikład na wobrazowu knihu wo twarnišću. Rěčne wobroty wokoto bagerow a wlečakow do toho njejsym znała. Do němskich knihow smy potom serbske słowa zapisali.

Robert: Dźěci su w předšulskej starobje

na tym wobstali, zo knihi jenož serbsce předčitamoť, tež němske. Tuž smój so wobaj derje dale wuwitaj w synchronizaciji a spytamoť sady tež ze serbskimi wobrotami přeložiť. Dokelž je serbsčina naša wobchadna rěč, zwjazaja dźěci to z namaj. Němčina by za nich cuza klinčala. Pěstowarnja ze spěwami a rejemi je tohorunja wulka pomoc. Poměrnje nowa pomoc je Lingufino. To je klanka z elektroniku. Wona něšto powěda a tohorunja wotmoťwy zrozumi. Na přikład móže dźěčo klance prajić, što chce jako přichodne činić, kaž na přikład hru hrać abo spěw spěwać. Klanka potom na to reaguje.

Lydija: To bě pilotowy projekt a móžachmy klanku wuspytać. Nětko dawa ju tež w SKI na předaň. Beno wjele z nej rěči a móže teksty hižo z hłowy. Tež bjez klanki wón teksty wospjetuje. Dobře na tutej klance je, zo je tróšku interakcije pódla, nowe słowa a hrónčka.

Robert: Smy tež serbske sluchohry z dźěci mi poskali, serbske spěwy spěwali a serbskeho pškowčika hladali. Sluchohry móžež tež pola MDR Serbja namakać.

Kajki wliw ma wobswět na wužiwanje serbsčiny?

Lydija: Wobswět ma wězo wulki wliw. Hdyž su němske dźěci na wopyće, potom so wězo wjace němsce rěči. Druhdy ma pak to wliw do wobeju bokow, tak smy hižo dožiwi, zo so němske dźěci z „džakuju“ podžakuja abo z „božemje“ rozžohnuja. ⇒

⇒ Nichtó njeje jim to prajił. Woni su to rozumili a wot samo wužiwa. Džěci, kotrež nas wopytaja, pytnu, zo je serbsčina za nas wažna. Hdyž sy dobry přećel, potom sej wažiš, štož je twojemu přećelej wažne.

Što počezuje serbskorěčne kubljanje? Kotre pomocy byštaj sej prałoj?

Robert: Němski wobswět počezuje wězo tež serbske kubljanje. To je jako mjeńšina wězo naš swět, w kotrymž smy žiwi. Wažne je, runowahu namakać, kak jara so na to serbske koncentruješ. Druhdy dawaja serbske a němske poskitki. My spytamy serbskorěčne poskitki wužiwać, hdžež je móžno a zmysłažne. Njewuzamknjemy pak němskorěčne poskitki a rozsudźimy so druhdy tež za tute.

Lydija: Wězo počezuje to tohorunja serbske kubljanje, hdyž su skoro wšitke muzeje abo filmy w kinje němske. W dowolu wopytamy rady přirodowědne muzeje. Kak rjenje by było, hdyž bych tam serbske zapřijeć stali abo serbski awdioguide měli. Ja wo tym sonju, zo bych móhła w Berlinje do muzeja hić a ze sluchatkow na wušomaj bych serbske słowa zaklinčeli. Naju džěci su so tež hižo raz prašeli, čehodla so Serbski rozhlós jenož rano wusyla a serbska telewizija jenož jónu wob měsac. Ja bych sej wjace wot toho wšeho prała.

Ke kotrej wosadze słušeće a hdže chodźice kemši?

Robert: Słušamy do dweju wosadow. Lydija słuša do Budyskeje serbskeje katolskeje wosady swj. Pětra a ja słušam k serbskej ewangelskej wosadze při Michałskej cyrkwi.

Lydija: Naju džěci su katolske wukřćene. Džowce stej nětko ministrantsce a služitej tež na kemšach. Hdyž su serbske ewangelske kemše, tute wopytamy. Hewak chodźimy na serbske katolske kemše. Džěci so přeco woprašaja, hač wopytamy nanowe abo maćerne kemše.

Kak sće doma swoju wěru živi? Maće wosebite wašnja abo rituale?

Lydija: Do jědze so modlimy. Wječor, prjedy hač džěci spja, so tež z nimi modlimy. Při tym so wotměnjamoj, a tak modla so džěci raz katolski a raz ewangelski Wótčenaš. Hdys a hdys spěwamy tež kěrluš z džěcimi a pěstujemy naložki kaž jutrowne jěchanje. Wjeršk lěta je dworowy swjedžen, kotryž wuhotujemy.

Kak je k tomu došlo, zo swjeći so dworowy swjedžen pola was?

Robert: Smy přeco na dworowy swjedžen do Wuježka jězdźili. Potom sym prajił, zo mamy tež tajku rjanu ležownosć a zo móžu sej to pola nas předstajić. Chcemy rady naš wulki dwór ze žiwjenjom pjelnić. Bydlimy tu tak rjenje a smy za to jara džakowni. Tuž chcemy tež něšto wrócić a z druhimi džělic. Krygarjec džěci běchu mjeztym wulke a tuž chcyše swójba zamołwitosć rady wotedać.

Lydija: Jako dworowy swjedžen přewzachmoj, mējachmoj mysl, swjedženjej dać ekumeniski raz, wšako je naša swójba ekumeniska. Wot 2020 je dworowy swjedžen pola nas. To je ewangelski wjeršk, kotryž Serbske ewangelske towarstwo wuhotuje a kiž je wotewrjony za katolskich křesćanow.

Robert: Za nas je ekumena něšto žiwe, nič kumštne. To so přeco wjele wo ekumenje reći a kak by so wona móhła zwoprawdźić. Pola nas to cyle jednorje tak je, dokelž: Kak by dyrbało hinak być? Z toho so potom wšelake wěcy wuwija, kaž na příklad jutrowne jěchanje abo dworowy swjedžen.

Kajki wliw ma wobswět na žiwjenje we wěrje?

Robert: Hdyž staja so wjetše žiwjenske prašenja, spytam křesćanski wid zapřijeć a nic jenož druge widy za rozrisanje tutoho prašenja. W poměrnje ateistiskej kónčinje njesmělo so tak jara na to džiwac,

Lydija a Robert Maćijecy loni na dworowym swjedženju w Hrubjelčicach

Foto: Jürgen Maćij

kak wobswět to widzi. Njesměš so za to hańbować, zo kemši chodźiš abo zo sy křesćan. Dyrbiš to sebjewědomje zastupować.

Lydija: Sam swoju wěru tak derje živy być njemóžeš. Wosada ma pozitiwny wliw. Mjezsobna zhromadnosć pomha. We wosadze maš kontakt k druhim křesćanskim swójbam. Džěci móža w serbskej wosadze tež mjezsobu serbować. Snano widža na kemšach tež wučerku abo hortnerku ze šu-

le. Potom so to zaso překuje. We wosadnym nabožnym kubljanju tworja serbske džěci samostatnu skupinu. Wučba za přenje swjate woprawjenje wotměwa so w serbsčinje. W šulskej rjadowni su serbske maćernorěčne džěci husto w mjeńšinje. We wosadze je pak móžno, zo su jenož serbske džěci w skupinje. Tak je to woprawdže serbskorěčni rum.

Serbske ewangelske towarstwo přeprošuje kóžde lěto na swójbné kónc tydženja do Hainewalde. Sće so tam hižo wobdžělili a što wam tele dny woznamjenjeja?

Lydija: Haj, smy so tam hižo wobdžělili a tele dny su nam cyle wažne.

Robert: Serbska ewangelska wosada je tam za dorosćenych a wosebje tež za džěci widžomna. Serbskosć dožiwja džěci tež w šuli a na druhich zarjadowanjach. Serbsku ewangelsku zhromadnosć móža woni najlěpje na swójbnym kóncu tydženja nazhonić. Wobstojnosće tam su jara rjane a kónc tydženja je wšak tež na młodostnych a džěci wusměrjeny.

Lydija: Tam je telko swójbow, kotrež hewak w běhu lěta njewidźimy. Na serbskich ewangelskich kemšach su naše džěci druhdy jeničke abo jenož dalša swójba z džěcimi je tu. To je škoda. Druhdy zetkamy tež hišće druge swójby, ale wjetšina je jara rozbrojena. Na serbskim ewangelskim kóncu tydženja maš skladnosć, wjele swójbow zetkać a zeznać.

Maće namjet abo přeće, kak móhła zhromadnosć ewangelskich Serbow džělo z młodymi swójbami hišće lěpje podpěrać?

Lydija: W Hainewalde je mi napadnyło, zo mamy rjany spěwnik „Zerničku“. Tam su tajke krasne kěrluš a na serbskim ewangelskim kóncu tydženja spěwamy přeco z tutoho, ale hewak jenož zředka. Ja bych sej prała, zo so „Zernička“ tež na kemšach wužiwa. Tež hdyž by so jenož jedyn spěw z toho spěwnika spěwał, bych džěci jón ze zhromadnosću w Hainewalde zwjazali. Džěci bych sej přeli, raz sami zhromadnje přeć jěć. Snano by so móhł zarjadować serbski ewangelski nabožny tydžen za džěci abo znajmjeńša jedne kónc tydženja?

Robert: Wozrodženje džěcacych kemšow je dobra kročel. Snano hodža so džěci tež hdys a hdys do kemšow zapřijeć, na příklad přez interakciju z duchownym abo, kaž Lydija praješe, ze spěwom.

Maće wosebity pokiw za kubljanje w serbsčinje abo wěrje za druge swójby?

Lydija: Poskajće na swoju wutrobu při kubljanju swojich džěci w serbsčinje a we wěrje.

Wutrobny džak za rozmołwu.

Prašala so *Katja Meyerowa*

Centrum za dušepastyřstwo a póražowanje wótwórjony

Južo dawno jo baršćański farař Tobias Pawoł Jachmann nosył we sebje žyćenje, se wěcej wěnowaš dušepastyřtwu. We wjele rozgronach we wósaže a hynži jo zacuwał, až wobstoj za to bejna pótrjeba. Tak jo se rozsuził, k swójomu dušepastyřskemu wukubłanju, ako kuždy farař a kužda farařka ma, absolwěrowaš specielne dalejkubłanje we směrje psychoanalize, ako se pomjenijo pódtymjone psychologiski orientěrowane dalejkubłanje. Tak jo derje pšigótowany za nowy nadawk.

A 23. januara 2025 jo było tak daloko, až jo mógal ze swójim teamom wótwóriš tu nowu instituciju: Centrum za dušepastyřstwo a póražowanje w Chóšebuzu. Wóna jo zaměstnjona we samskem twarjenju ako Centrum za dialog a změnu w twarjenju nęgajšnjeje „Wilhelmsmühle“, Uferstr. 1, blisko muzeja dkw. Nosař nowego dušepastyřskega a póražowańskega centruma jo cerkwiny wokrejs Chóšebuz a jogo wjednik jo, ako južo gronjone, farař Jachmann.

Wokoło 60 luži jo pšichwatało na wótwórjenje, a to komunalne zastupniki, cesnoamtske dušepastyřki a dušepastyřje, wósebne telefonowego a nuzowego dušepastyřstwa, faraře regiona a dalšne cerkwine reprezentanty, mjazy drugim superintendent Georg Thimme z Chóšebuz a generalna promštowka Theresa Rinecker ze Zgóřelca. We swóich póstrownych słowach su žycyli centrumoju wšo dobre a su pódsšmarnuli notnosć teje noweje institucije, dokulaž jo to neutralne městno, žož se

luže zawěšće zwěrje hyš. Teke zagronite serbskeje wósady su tam byli a tejerownosći gratulěrowali. W rumnosćach nowego centruma se wótblyšćuju teke serbski raz, na scěnach wisy šesć wobrazow znatego fotografa Jürgena Maćija z Budyšyna. Ramiki za toš te wobrazje jo sponserowało Spěchowańske towaristwo za serbsku rěc w cerkwi z.t. Muzikaliski wobrubita

rař Jachmann rozmějo teke derje dolno-serbski a tak jo móžno, pó pótrjebje serbski z nim powědaš. Wón ze swóich nazgórnjenow ako farař we bruniceowem rewěrje tejerownosći znajo nutšikowne konflikty, ako su mjazy drugim nastali pšez pšesedenje brunice dla. Ale kuždy, ako jo w šěžkej žyweńskej situaciji, jo w centrumje witany! Rěčne góžiny centruma su kuždy stwórtk

Wjednik centruma farař Jachmann pšiwótwórjenju. Wobradowańska rumnosć w nowem Centrumje za dušepastyřstwo a póražowanje w Chóšebuzu

Foće: Madlena Norberg, Tobias Pawoł Jachmann

jo wótwórjenje kupka hegeleicht z Baršca.

Centrum startuju nejpšerwej z bazirowym póbitowanim, ako jo myslone za luži w krizach a šěžkich žyweńskich situacijach, ako se cesto njezapki pšinamakaju. To móžo byš na pšikład chórosć, smjerš bliskego, depresija abo teke žělenje. Take zachopne póbitowanja deje se pózdžej kšac pó kšacu rozšyriš. Nejskerjej pšizo teke dušepastyřske wukubłanje k tomu. Fa-

wót zeger 15 do 18. Chtož ma pšašanja abo co se pšizjawiš, daš se wobrošijo direktnje telefoniski na farařa Jachmanna: 03562 983183 abo z mejlku na sbz.cottbus@gemeinsam.ekbo.de abo daš wužywa ten dołojce pódany QR-code.

Madlena Norberg

Wakance w chóšebuskem cerkwinem wobcerku su mimo

To jo był šěžki cas, ako su musali wósady w chóšebuskem cerkwinem wobcerku pšetraš, dokulaž jo było pšemało farařow. Tak su teke lektory a lektorki měli dosć cyniš. Ten cas jo něnto mimo. Z wjasołosću móžomy zwěšćiš, až jo se ražilo za měscańske cerkwje w Chóšebuzu ako teke za cerkwje w regionje namakaš nowych farařow:

Wót nowembra 2024 statkujo farař Jan Mävers we wjelikej błošańskej wósaže.

Wón bydli we fařskem domje w Gołkojcach, póslužuju pak teke cerkwju w Bórkowach.

Wót 1. januara 2025 jo pšewzeł farař Adrian Reinfeld wósadu pšiw Lutherowej cerkwi w Chóšebuzu.

Wót 1. měrca jo pšewzeł bratš Jakob Simon faru w Brjazynje-Strražowje. Wón jo był doněnta wikar w Dešnj. Jogo zawježenje bužo 9. měrca zeger 14 w brjazynskej cerkwi. A teke za chóšebuskej cerkwi St. Nikolai ako teke za Serbsku

■ **EVANGELISCHER KIRCHENKREIS**
Cottbus/Chóšebuz

cerkwju stej se južo nowa farařka a nowy farař namakaš. Wó tom pak pózdžej.

Kupka serbska namša žěła ze wšyknyimi farařami a farařkami wusko gromadu a wugótujo z nimi abo teke sama serbske namše. Terminy stoje w Nowem Wósadniku.

Madlena Norberg

Do šulskomisionariskeho džěła zapokazany

Wot spočatka noweho lěta je farar dr. Robert Malink přewzał po městna šulskomisionariskeho džěła na Pawoŕskej šuli w Rakecach. Dalše po farskeho městna zastawa kaž dotal we wulkowosadze Hornjołužiskeje holanskeje a hatneje krajiny. Jeho swjedženske zapokazanje do noweho zastojnstwa wotmě so 31. januara w poŕnje wobsadženej awli Pawoŕskej šule, w kotrejž běchu so předewšěm šulerjo a wučerjo kubłanišća kaž tež Rakečanscy wosadni a někotři fararjo zhromadžili. Šulerjo předstajichu něhdže hodžinu trajacy program, w kotrymž so na wšelake wašnje z lětušim hesłom „Pruwujće wšitko, to dobre wobchowajće!“ rozestajachu. Tak běchu na temu nastali basnje, rozmyslowanja, spěwy, interviewy a plakaty, kiž mysle džěćići a młodostnych zwuraznja. Dale předstajichu so wuslědky naprašowanja mjez šulerstwom wo něčičišim nabožnym žiwjenju na šuli, kotrež bě w minjenych lětach hižo Robert Malink jako wosadny farar přewodzał. W nowym zastojnstwje

móže so tajkim nadawkam nětko hišće intensiwnišo wěnować. Z požohnowanjom jeho Budyski superintendent Tilmann Popp do šulskomisionariskeho džěła zapokaza. Dujerjo Rakečanskeje wosady swjatočnosť hudźbnje wobrubichu.

49lětny dr. Robert Malink je wot lěta 2018 farar w Rakecach. Jako rodženy Němc je derje serbsce nawuknył a podpěruje serbske cyrkwinske džěło.

Z nowym lětom je sakska krajna cyrkej we wšěch cyrkwinskih wobwodach dohromady 64 misionariskich farskich městnow ze wšelakimi čěžišćami wutworila. Zaměr při tym je, z nowymi wobłukami a formatami nowych ludźi zwonka klasiskeho wosadneho džěła docpěć.

Trudla Malinkowa

Superintendent Popp, šulskosocialna džěłačerk Friedland a šulski nawoda Henninger požohnuja fararja Malinka do misionariskeje služby na Pawoŕskej šuli w Rakecach.

Foto: wosada Rakecy

Před 80 lětami zemřě posledni serbski farar we Wjelečinje

Nekrolog

Farar Jan Renč we Wjelečinje

* 10.9.1884 we Wjelečinje

† 4.3.1945 we Wjelečinje

„Jan“ Korla Renč narodži so 10. požnjenca 1884 we Wjelečinje jako najstarši syn farararja dr. phil. Měrcina Renča a jeho mandželskeje Thekly rodž. Domskec z Klětnoho. Najprjedy chodžeše do wjesneje šule we Wjelečinje a wopytaše potom humanistiski gymnazij w Budyšinje, hdžež jutry 1905 swoje maturitne pruwowanje wobsta. W Tübingenje a Lipsku studowaše teologiju a bě sobustaw Łužiskeho předarskeho towarstwa „Sorabija“ a wěsty čas tež jeho senior.

W juliju 1909 swoje teologiske pruwowanje wobstawši džěše za domjaceho wučerja na ryčerkubło w ruskej Pólskej. Po tym skutkowaše štyri měsacy w Bodelschwinghskim wustawje w Bethelu – krasne měsacy poŕne nutřkowneho dobytko, na kotrež přeco rady spominaše. Dokelž jeho nan schori, bu jemu na pomoc dom zawoľany, a dósta 29. januara 1911 swjećiznu za ewangelskeho duchowneho. Po nanowej smjerći powoła so do tuteho wulkeho wobšěrneho farskeho hamta a so 28. jutrownika 1912 zapokaza. Lěto pozdžišo, 12. awgusta 1913, stupi do swjateho mandželstwa z Margaretu rodž. Křižanec, najstaršej džowku sławneho wótcinca, Hodžijskeho fararja Jana Křižana.

Jan Renč, farar we Wjelečinje

Foto: zběrka Trudla Malinkowa

Přez 33 lět skutkowaše we Wjelečanskej wosadze pod Božim žohnowanjom, doniž jeho Bóh luby Knjez z nahtej smjerću po dokonjanym hamtskim džěle njedželu, 4. nalětnika 1945, wječor na narodninach jeho 86 lět stareje mačěrje, z tuteho swěta k sebi njezawoła. Zawostaji nimo wudowy jednu džowku (knjeni fararjowu Böttgerowu w Budestecach) a dweju synow (naj-

staršeho jako lěkarja a druheho jako ratarja – tola hižom dlěši čas we wójnje zhubjeneho).

Njebočički bě dobry předar a swěry dušepastyr. Rozumješe derje, ze wšěmi worštami swojeje wulkeje wosady wobchadžeć. Kaž bě jeho nan nowotwar Wjelečanskeje cyrkwe zřadowať, tak je wón so starať wo natwarjenje krasneho Božeho domu w Korzymju. Mnoho lět bě z předsydu Budyskeje farskeje konferency a měješe dowěru wšitkich fararjow měšćanskeho wokrjesa, wosebje w čězkim času cyrkwiskeho wojowanja. Jako naslědnik njezapomniteho wyšeho fararja Domaški bu powoľany do hłowneho předsydstwa nutřkowneho misionstwa a je tam rad a pilnje sobu skutkowať. Jako serbski duchowny pak je swěru serbske kemšenje dale wotměwať, hačkuli so črjódka serbskich kemšerjow pomjeńšowaše. Bóh daj, zo njeby był z poslednim serbskim fararjom Wjelečanskeje wosady! Njech wotpočuje w měrje Božim a swětle wěčneho žiwjenja jemu swěć!

w Barće

Gerhard Renč

Přispomnjenje: Nekrolog napisa farar Gerhard Renč w Barće, bratr zemřěteho Wjelečanskeho fararja Jana Renča. Rukopis chowa so w Serbskim kulturnym archiwje (sig. MS I 12 H, ł. 1–4). Za wozjewjenje je so prawopis džzensnišim normam přiměriť.
podata Trudla Malinkowa

Po serbskich ewangelskich duchownych pomjenowane domy a rumnosće (3)

Jaroměr Hendrich Imiš – farar a „serbski bamž“

Jaroměr Hendrich Imiš

Jaroměr Hendrich Imiš narodži so 1819 jako syn knježeho šosarja w Bukojnje pola Barta. Po studiju teologije w Lipsku džěłaše něšto lět jako wučer na Byrgarskej šuli w Budyšinje. Swoje přenje farske městno zastawaše we Wóslinku. Wot 1859 hač do swojeje smjerće 1897 bě farar w Hodźiju. Jako připóznaty nawoda ewangelskich Serbow w Sakskej spěchowaše na mnohich polach serbske nabožne a narodne žiwjenje. Jeho wulkich zaslužbow dla mjenowachu jeho swój čas „serbskeho bamža“ a „Serba par excellence“. Socialistiski stawiznopis degradowaše jeho na mało wuznamneho zastupjerja konserwatiwno-klerikalnych kruhow.

Farar Imiš měješe runohódnou mandželsku Milu rodž. Pfullec, kotraž pochadžeše z měščanskeho kubła pola Přišec. Wona bě sotra słownikarja Křescana Bohuwěra Pfula a stušeše k tym mało žonom 19. lětstotka, kiž serbsce pěsnjachu.

Hladarnja diakonije w Budyšinje „Dom Imiša“ (2005)

Na wuchodnej kromje města Budyšina, w tak mjenowanej Allendowej štwórci, ma hladarnja diakonije na Dr. Salvador Allendowej dróze 106 mjeno „Haus Immisch / Dom Imiša“. Nošer domu je Diakoniski skutk Budyskeho cyrkwinskeho wobwoda, kotryž ma swoje sydło w Marćinym ustawje na Karla Liebkechtowej dróze w Budyšinje.

Hladarnju za starych da diakonija w lětomaj 2004/05 natwarić na městnje, hdžež steješe do toho tepjernja z NDRskeho časa, kotraž hižo trěbna njebě. Pod na-

wodom Budyskeho architekta Armina Hoffmanna bě twar načasneje starownje ze 60 městnami po 14 měsacach dokónčeny. Na wotewrjenskej swjatočnosći 21. januara 2005 so domej mjeno Imiša spožči. Poswjećensku narěč měješe direktor Diakoniskeho zarjada w Radebeulu, wyši cyrkwinski rada Christian Schönfeld.

Wo žiwjenju a skutkowanju fararja Imiša porěča Serbski superintendent Jan Malink. Wosebje rozložo wón jeho zaslužby jako załožer nutrkowneho misionstwa w Hornjej Łužicy a jako iniciator nutrkowneho misionstwa po cyłej Sakskej. Z nutrkowneho misionstwa 19. lětstotka je wušta džzensniša diakonija. Tehodla je witać, zo spožči so domej diakonije mjeno Imiša. Tež na ekumeniski aspekt sup. Malink pokaza: W bliskosći „Doma Imiša“ namaka so Dróha Michała Hórnik, tak zo staj sej wobaj wótčincaj, kiž běštaj něhdy hromadže na dobro Serbow džětałoj, hišće džensa na symboliske wašnje bliskaj. Sup. Malink přepoda domej nasćenowy wobraz z portretom Imiša.

Dalše wopominanja Imiša

Na Hodzijskim kěrchowje wuchodnje cyrkwy mataj Imišec mandželskaj swój posledni wotpočink. Při wšelakich skladnosćach so Serbja při tutym rowje zhromadźuja, zo bychu spominali na zaslužbneju mandželskeju.

W lěće 1928 załožene serbske towarstwo w Hodźiju bě sej wuzwoliło mjeno „Jaroměr Imiš“. Nawjedowane wot kublerjow Poldraka z Praskowa a Korle Wirtha z Cokowa wšak měješe wone jenož krótko žiwjenje a přesta 1935 skutkować.

Trudla Malinkowa

Jaroměr Hendrich Imiš (1819–1897)

Repro: archiw PB

Znamješko Hodzijskeho serbskeho towarstwa „Jaroměr Imiš“

Repro: zběrka Trudla Malinkowa

Nasćenowy wobraz z portretom fararja Imiša w zachodže hladarnje

Hladarnja diakonije „Dom Imiša“ na wuchodnej kromje města Budyšina na Dr. Salvador Allendowej dróze 106

Fóce: Trudla Malinkowa

Poslednje swědčenja rěče Drjewjanow we Wendlandže

Wuznamny wučeny a rozswětler Gottfried Wilhelm Leibniz prócowaše so wo to, Wótčenaš a dalše informacije z Wendlanda dóstać. Na to je so w zymje lěta 1691 dwórski rada Chilian Schrader z listom na Dannenbergského wyšeho hejtmana Georga Wilhelma Schenka von Winterstedta wobročil. Tutón pak jemu hakle po třecim napominanju wotmołwi, z čehož w našim času farar Heinrich Kröger sćhowaše: „Das mag illustrieren, wie unwichtig und unangenehm ihm diese Materie gewesen ist. Denn sein Name ist mit dem Wendenerlaß verbunden. Seine schließliche Antwort ist ziemlich nichtsagend; er hat keine Texte zu bieten.“

Skónčnje wobstara wendlandski zarjadnik Georg Friedrich Mithoff Leibnizej skazanu modlitwu a štyri dalše krótkie modlitwy w drjewjanskej rěči. Mithoff sam měješe tehdy hižo wulke čeze někoho namakać, kiž Wótčenaš w drjewjanščinje znaješe, a zdžěli Leibnizej: „... so hat man meines wißens keine Bücher in der wendischen Sprache, auch sonst keine alte schriftliche nachrichtungen, wie dann diese sprache nunmehr abzunehmen beginnet, dahero auch, wie fleißig mich gleich bemühet, vor Erst niemandt antreffen können, welcher uff die 7te Frage, wie nemlich ihr Vater unser Laute, zu dienen undt das Vater unser in der wendischen Sprache außzusprechen gewust. Endlich aber ist es mir Communiciret.“

Zo je so němskej wyšnosći poradžilo, duchownych a druhich wučenych wot zajima za drjewjanščinu do dalokeje měry wotdžeržeć a drjewjanskej młodžinje rěč swo-

Zapisk z lěta 1756 w cyrkwinskej knize wosady Wustrow pola Lúchowa dokumentuje smjerć poslednjeje maćernorěčneje wosoby, kotraž běžnje drjewjansce rěčeše.

Faksimile: Krajnocyrkwinski archiv Ew.-luth. krajneje cyrkwyje Nižosakskeje w Hannoveru

jich staršich wotcuzbnić, je zrudny wotrěk w stawiznach regiona. Wo swoju słowjansku rěč před cuzymi zatajacych wobydlerjach Wendlanda namaka so citowane dokument w muzeju w Alt Jabel na druhej stronje Łobja: „... noch ungefähr 10 bejahrte Leute wendischer Herkunft schüchtern und zurückgezogen; sie hatten eine eigenthümliche Umgangssprache, welche stark mit slawischen Wörtern gemischt war, welche sie aber sehr sorgfältig verhehlten; erst nach vieler Ueberredung gelang es ihrem Prediger, daß sie ihm ihren slawischen Wortvorrath mittheilten, welcher dann in der Slavanka abgedruckt ist.“

W lěće 1756 je w cyrkwinskej knize Wustrowa dokumentowana smjerć poslednjeje wosoby, kotraž rěčeše drjewjanščinu jako swoju maćerščinu. Tuta kniha Wustrowskeje wosady za lěta 1744–1794 chowa so džensa w Krajnocyrkwiskim

archiwje Ew.-luth. krajneje cyrkwyje Nižosakskeje w Hannoveru. Džakuju so knjezej Adrianee Greenwoodej za pomoc při namakanju dokumenta, kotryž so tule w Pomhaj Bóh a z tym přeni raz w jedneje serbskej publikaciji wozjewi. Zapis rěka posłownje:

„Emerentz geb. Drausmann sel. Johann Schultzen, Erbschultzen in Dolgau und Hausbesitzer in Dolgau nachgelaßene Wittve starb nach einer ausgestandenen langwierigen Krankheit dem XVI. p. Trini. gegen Abend d. 3. October und ist öffentl. beerdigt worden d. 5. ejed [desselben]; alt: 88 Jahr

P.S. Diese alte Wittve ist die letzte von denen, die perfect wendisch hat sprechen und singen können, dahero sie auch vor ihre Königl. Maj. unsern allergnädigsten Landes Herrn zur Görden hat erscheinen müssen, um diese Sprache aus ihrem Munde zu hören.“

Werner Měškank

Serbski projektny džěćacy chór za cyrkwinski džěń

Přichodnej probje projektneho džěćaceho chóra za cyrkwinski džěń w meji w Husce wotmějetej so 29. měrca a 12. apryla w 10 hodž. we wosadnej žurli na Michałskej farje w Budyšinje, Serbski kěrchow 1. Kantorka Michałskej wosady Yuko Ikeda wot nětka proby nawjeduje. Na přenjeje probje wobdžěli so wosom holcow ze wšelakich wosadow. Mjeztym so hišće dalše džěći za sobuspěwanje přizjewichu. Podpěrowany budže projektny chór wot Hodžijskeje kurendy, z kotrejž Serbski superintendent Krystof Rummel zwučuje. **Mato Krygař**

Přēja proba wotmě so 25. januara z něhdyšim kantorom Michałskej wosady Dannyjom Schmidtom we wosadnym domje w Strowotnej studni. Foto: Mato Krygař

Powěšće

W Delnim Wujězdze su započeli třechu cyrkwe wobnowić. Foto: Bojan Benić

Rakecy. Dnja 2. februara zakónčichu w Rakečanskej cyrkwi spirituelnu zwukowu instalaciju wo psalmje 23. Předstajenje wo dobrym pastyrju w modernym wobdźělanju a ze swětlowymi efektami pochadza z lěta 2021, hdyž bě w času korony wopytowarjam tróšt a nadžiju posrědkowało. Po tym zo bě instalacija w dalšich sakskich cyrkwjach přistupna, bě so za adwentny a hodowny čas 2024/25 do Rakec wróćita.

Budestecy. Na swjedženskich kemšach njedzeli, 9. februara, rozžohnowa so Budestečanski farar Christoph Kästner w starobje 64 lět na wuměnk. Dohromady 35 lět bě jako farar skutkowať, najprjedy wot lěta 1990 w Kamjeńcy pola Lubija, potom 21 lět dołho w Budestecach. Christoph Kästner pochadza z Wjazońcy, dokal so nětko do swjeho staršiskeho doma nawróći. Naslědnika w Budestecach hišće žaneho nimaja, městno pak ma so znowa wobsadzić. Za čas wakancy přewza zastupnistwo w Budestecach farar Toralf Walz ze Załomja.

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Farski puć/Pfarrweg 6, 02633 Hodžij/Göda; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Priwatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen

Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc

Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen

IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67

BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot Němskeho zwjazkoweho sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.

Lětny abonement plaći 15 eurow.

Budyšin. W poľnje wobsadźenej žurli Budyskeho archiwa přednošowaše Lubina Malinkowa 11. februara wo putnikowanju katolskeho Serba Jurja Wawrika w lěće 1842 do Roma. Wo swojim njewšědnym předewzaću bě wón dženik w němскеj rěči napisať, kotryž so do džensnišeho w swójbny m wobsydstwje chowa. Na zakładze tutych zapiskow předstaji referentka wšelake aspekty Wawrikoweho putnikowanja. Za žiwy přednošk džakowachu so serbscy a němscy připošlucharjo z wutrobnym přikleskom.

Běta Hora. Na tradicionalnej žónskej snědani w domje „Ebenezer“ w Bělej Horje předstaji Lubina Malinkowa 19. februara žiwjenje a skutkowanje serbskeho misionara Jana Awgusta Měrcinka. Wón pochadza ze susodneho Hrodzišća, hdžež běchu jemu loni pomnik stajili. Před 150 lětami, w měrcu 1875, bě wón na wuměnk w Małym Wjelkowje wumrěť. Jeho tamniši row bě Serbske ewangelske towarstwo w lěće 2005 wobnowić dało.

Lubij. Farar Raik Fourestier budže wot lětušeho nalěca nowy superintendent cyrkwinskeho wobwoda Lubij-Žitawa. 57lětny nastupi naslědnistwo superintendentki Antje Pech. Ju běchu w awgusće 2023 jako wyšu cyrkwisku radźičelku do krajnocyrkwinskeho zarjada do Drježdžan powołať, hdžež je za personalne naležnosće zamotwita. Farar Fourestier je rodženy Berlinjan a skutkuje dotal we wosadze Bischheim-Gersdorf w Poľničanskej wulkowosadze. Swoje nowe zastojnstwo w Lubiju nastupi 1. apryla, swjedženske zapokazanje je planowane 10. awgusta w Mikławšowej cyrkwi w Lubiju.

Dary

W januaru je so dariło za Serbske ewangelske towarstwo 150 eurow, 75 eurow, 55 eurow a 5 eurow a za Pomhaj Bóh 150 eurow, dwójce 50 eurow, 10 eurow a 5 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 200 lětami, 28. měrc 1825, narodži so **Křesćan Bohuwěr Pful** jako syn kublerja w Přišecach pola Budyšina. Po wopyće Budyskeho gymnazija studowaše filologiju, teologiju a slawistiku w Lipsku. Wot 1847 bě wučer w Drježdžanach, najprjedy na Křižnej šuli a wot 1861 na Vitzthumskim gymnaziju. Wón slušeše k aktivnym młodym studowanym, kotřiž běchu motor narodneho wozrodženja. 1847 bě sobuzaložer Maćicy Serbskeje, w kotrejž wukonješe wšelake zastojnstwa. Rozsudnje wobdźěleny bě tež na załoženju serbskich

kemšow w Drježdžanach, kiž so wot 1848 štyri króć wob lěto w Křižnej cyrkwi swječaču. Wulke zaslužby ma wo serbsku rěč jako kodifikator prawopisa kaž tež awtor gramatiki a zestajer słownika, kotryž 1866 wuńdže. Prócowanja Hłowneje konferency serbskich duchownych w lěće 1869, jeho jako sorabista za rěčne wukublanje studentow teologije na Lipšćanskej uniwersiće přistajić, zwrěšćichu. Chorosće dla dyrbješe so 1872 dočasnje na wuměnk podať. Pful bě woženjeny z džowku fararja Jakuba z Budyskeje Michałskeje wosady, jeho jenička sotra bě mandželska fararja Imiša w Hodžiju. Wón zemrě 1889 w horejni na Sonnensteinje w Pirnje. Jeho row na Tuchorju w Budyšinje su w 1960tych lětach zrunali. T.M.

Přeprošujemy

02.03. Estomihi

- 10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink) z kemšemi za džěci (Leńka Meyerec)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Rummel)

09.03. Invokavit

- 10.00 serbsko-nimska namša we Wjerbnje (lektor Leipner)

10.03. pónđzela

- 16.30 bibliske koło „Rozmějoš, což lazujoš?“ w Serbskim wósadnym zmaćišću w Chmjelowje (lektor Leipner)

13.03. štwórtk

- 18.00 Bjesada w Bukečanskej bibliotece na Karla-Marxowej 16/17

16.03. Reminiscere

- 08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. n. w. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)

26.03. srjeda

- 19.00 dwurěčna wječorna nutrnosć w Rakecach (farar Malink)

28.03. pjatk

- 15.00 wósadne wótpođnjo z pśednoskami a sceniskim grašim wó gołkojskich serbskich fararjach na gołkojskej farje (lektor Leipner)

30.03. Leatare

- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Rummel)

06.04. Judika

- 10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink) z kemšemi za džěci (Leńka Meyerec)

Terminy zestajiła
Serbska superintendentura